

Однозначно, мова іде про стиль художниці, тобто сукупність характерних ознак властивих її творчості, які можна перенести на іншу художню структуру, зберігаючи ці ознаки. Сучасні художники використовуючи стилістику Марії Примаченко, надають особливу увагу деталям та орнаменту, переносять особливу кольорову гаму, лінійну пластику форм, контрастні поєднання, працюючи з різноманітними матеріалами та техніками, такими як кераміка, текстиль, метал та інші. Це дає можливість передати наступним поколінням красу народного мистецтва в її єдності з сучасністю.

Стилістика Марії Примаченко слугує оригінальним інтерпретаціям народної творчості та збагачує сучасний мистецький доробок. Відтворюючи її образи художники вносять у сучасне мистецтво дух української народної творчості і зберігають його світлий зразок на майбутнє.

Література:

1. Берlach O., Лесик-Бондарук O. O. Мистецька оригінальність і художньо-сміслова багатогранність дивовижних звірів Марії Приймаченко як унікальне явище українського живопису та світового мистецтва. *Fine Art and Culture Studies*, Вип. 1, 2021. С. 3-9.

2. O. Попович. Феномен соціокультурної адаптації в національній духовній традиції. Вісник Житомирського державного університету. 2012. Вип. 64. С. 7-12.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-317-3-35>

UKRAINIAN SYMBOLS IN CARVINGS

УКРАЇНСЬКА СИМВОЛІКА У ВИТИНАНКАХ

Lisyutina E. G. Лісютіна Є. Г.

*1st year Master's Student at the Art
and Graphic Faculty
South Ukrainian Pedagogical University
named after K. D. Ushynsky
Odesa, Ukraine*

*студентка I курсу магістратури
художньо-графічного факультету
Південноукраїнський національний
педагогічний університет
імені К. Д. Ушинського
м. Одеса, Україна*

Протягом останнього десятиліття в Україні зростає зацікавленість автентичними видами народного декоративно-прикладного мистецтва, зокрема витинанкою як доступним, привабливим і яскравим зразком народної творчості.

Мета дослідження полягає в тому, щоб проаналізувати розвиток техніки витинанки, визначити характерну символіку української витинанки.

Вагомий внесок у дослідження мистецтва витинанки зробили такі фахівці як М. Станкевич, М. Селівачов, Р. Захарчук-Чугай, О. В. Тихонюк, Г. Нарбут, В. Корнієнко, С. Танадайчук, Я. Коваль, Ю. Грабовський, О. Федорук, Є. Шевченко та ін.

Вперше термін «витинанка» зафіксований в українській мистецтвознавчій літературі в 1913 році, назва «витинанка» походить від слова «витинати» – «ретельно вирізати»

Витинанка має багату історію та споконвічні традиції, тому посідає особливе місце в українській культурі. Сама техніка її створення полягає у створенні сюжетних та орнаментальних прикрас шляхом вирізання ножицями, ножом з паперу композицій та зображень. До витинанок належать тільки паперові вироби, що було встановлено, зокрема, на Першій Міжнародній виставці витинанок, яка мала назву «Витинанки світу» та проходила в 1991 р. у Литві [1, 58].

Витинанки мають свої характерні риси, професор М. Е. Станкевич до основних ознак української витинанки відносить такі: ритм, різні види симетрії, стилізація і декоративність зображення, переважання національних орнаментальних мотивів [2, 9].

О. В. Харченко говорить про те, що неправильно називати витинанкою все те, що вирізано з паперу, оскільки вільний орнамент, непов'язаний з народною традицією, який не спирається на народну символіку, жанрові сцени витяті в реалістичній манері не є витинанками, а належать до художньої вирізки.

Після винаходу паперу Цай Лунем в 105 р. н.е. у Китаї з'являються перші аналоги традиційних українських витинанок. Свого розквіту мистецтво вирізування з паперу досягло за часів династій Мін (1368-1644) та Цин (1644-1912). Паперові візерунки мали символічне значення, наприклад лотос із рибою символізували збільшення багатства, а гранат вказували на побажання процвітання та родючості [3].

Маленькі шматочки білого паперу з ажурно витятими краями – «кустодії», які використовувались писарями як підкладки під воскові та сургучеві печатки в середині XVI століття нагадують традиційні витинанки та служать їх прототипом [4, 371].

Мистецтво витинанки знайшло свій розвиток на території України в прикрасах сільських будинків в середині XIX століття. Витинанки розглядалися як важливе доповнення до хатнього оздоблення і становили з ним певну стильову декоративну єдність.

Кожен вид народного декоративно-ужиткового мистецтва, в тому числі витинанка, несе в собі глибокий зміст, особливо багато інформації

зашифровано в орнаментах. Через те, що витинанка виникла після інших видів декоративно-ужиткового мистецтва, орнаментальні мотиви народних витинанок склалися під впливом інших видів народної декоративної творчості, як-от вишивка, ткацтво, килимарство та розпис.

За тематичною спрямованістю витинанки можна поділити на п'ять груп. До першої групи відносяться мотиви, утворені з геометричних елементів і фігур, до другої – рослинні форми. Третя група містить в собі зображення тварин і птахів. До четвертої групи слід віднести мотиви з людськими постатями. А до п'ятої групи належать мотиви предметного світу – від звичайних побутових речей до архітектурних споруд. Найчастіше орнаменти витинанок створювались з поєднання мотивів різних груп, які упродовж віків безперервно змінювалися, набуваючи нових форм і значень.

Прикладом такої трансформації є значення традиційних ромбоподібних й розеткових мотивів. В мисливській епосі палеоліту ці мотиви символізували «уявлення про міць, силу і достаток», в землеробських племенах енеоліту ромбоподібні мотиви символізували родючість, а розеткові – концентричні кола, коло з хрестом всередині, спіраль – відображали сонце.

Оскільки витинанка найменш залежна від обмежень у техніці виконання, вона найбільш повно і глибоко розкриває сакральну сферу орнаментики. Розвиваються два основні напрями орнаментики це: геометризація елементів та їх натуральне відтворення.

Орнамент будується на ритмічному повторенні геометричних елементів, стилізованих зооморфних і рослинних мотивів.

Найпоширенішим мотивом в орнаменті є фітоморфний, він є більш емоційним і чуттєвим, ніж геометричний. Рослинні зображення стали головним символом для української ментальності, оскільки сповнені філософських узагальнень, а квітка – найулюбленіший символ серед рослинних, який символізує перехід від насіння до плоду. Квітка найчастіше має вигляд розетки з шести або восьми пелюстками. Наприклад, троянду та мальву представлять як рожу – восьмипелюсткову квітку. На Стародавньому Сході рожа була символом квітки богині, а у римлян – символ Венери. Мотив Дерева також часто відтворюється у витинанках, є втіленням мудрості та віссю всесвіту з фантастичними життєвими елементами, з квітами та плодами [5].

Зі словника української народної орнаментики М. Селівачова, створеного за народно назовницьким принципом ми дізнаємось назви орнаментів, які були відсутні в словниках до цього. Зокрема: арвочка – стилізована п'ятипелюсткова квітка, бісквітка – мотив з двох рядів листків, спрямованих у протилежні боки, вивідець – хвиляста лінія, між вигинами якої розміщуються інші елементи, кичері – мотив зі спіральню-

гачковими елементами лейстра – візерунок з фітоморфними елементами, сливочки – мотиви з видовжених округлих елементів, терносливи – мотиви з квадратних і прямокутних елементів різної конфігурації, фіялочка – квіти з пелюстками неправильної форми, цибушки – вузькі поперечні смужки, яблука – квітковий мотив стрічкової композиції [6].

У кожному регіоні витинанки набули специфічних рис у трактуванні матеріалу, форми, силуету, симетрії, ритму, пропорцій, що додає творам ще вищої художньої майстерності.

Для подільських витинанок характерна обмеженість кольорового паперу, зате наявна велика різноманітність орнаментальних мотивів, як приклад, маленькі зірочки, кружальця, розлогі дерева з птахами та фігурами людей. Подільські витинанки подібні до вишивок й килимів цієї місцевості. Мотиви народних витинанок Прикарпаття переважно – це ажурні «хрестики», «сонечка», рідше зображення тварин і птахів. Витинанки Подніпров'я розкривають різнобарвні квіткові композиції – галузки, букети, вазони, що асоціюються з настінними хатніми розписами. У витинанках Дніпровщини береться за прототип петриківський розпис. А витинанки західних областей дрібно орнаментовані, як і писанки та рушники [7, 48].

Українська народна орнаментика – це яскрава грань українського мистецтва, яка слугує літописом візуальної культури, зокрема орнаментики. У витинанках втілені найвищі ідеали національного мислення, які спонукають нас до усвідомлення самоцільності Великої української культури.

Розвиток витинанок на сучасному етапі характеризується розширенням практичного застосування орнаментів витинанок у різних галузях творчості, формуванням особливого типу виставкових творів у техніці витинання та розширенням сюжетно-тематичних композицій.

Література:

1. Шевченко Є.І., Корнієнко В.І. Українська витинанка. Альбом-каталог. Київ: Народні джерела, 2013. 112 с.
2. Станкевич М. Є. Українські витинанки. Київ: Наукова думка, 1986. 122 с.
3. Ng Wan Lin. A Look Into The History Of Chinese Paper Cutting. Culturally experiences. URL: <https://www.culturally.co/blog/a-look-into-the-history-of-chinese-paper-cutting> (дата звернення: 18.05.2023).
4. Ковальов О.Є. З історії розвитку мистецтва витинанки. *Сіверщина в історії України*: 36. наук. пр. 2018. Вип. 11. С. 369-373.
5. Антонович Д. В. Український орнамент. Українська культура: лекції за ред. Д. В. Антоновича / Упор. С. В. Ульяновська. Київ: Либідь, 1993. 592 с.

6. Селівачов М. Лексикон української орнаментики (іконографія, номінація, стилістика, типологія). Київ: АНТ, 2005. 400 с.

7. Бровко І. Д., Корнієнко А. В. Витинанки різних країн світу. *Мистецтво та освіта*. 2020. № 1 (95). С. 46–51.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-317-3-36>

USE OF ETHNIC SYMBOLS IN STUDENT ART PROJECTS

ВИКОРИСТАННЯ ЕТНІЧНИХ СИМВОЛІВ У СТУДЕНТСЬКИХ МИСТЕЦЬКИХ ПРОЄКТАХ

Menderetska N. V. **Мендеретька Н. В.**

<i>Master of Arts,</i>	<i>магістр,</i>
<i>Assistant at the Department of Fine</i>	<i>асистент кафедри образотворчого</i>
<i>and Decorative Arts and Artwork</i>	<i>і декоративно-прикладного</i>
<i>Restoration</i>	<i>мистецтва та реставрації творів</i>
<i>Kamianets-Podilskyi Ivan Ohienko</i>	<i>мистецтва</i>
<i>National University</i>	<i>Кам'янець-Подільський національний</i>
<i>Kamianets-Podilskyi,</i>	<i>університет імені Івана Огієнка</i>
<i>Khmelnyskyi region, Ukraine</i>	<i>Кам'янець-Подільський,</i>
	<i>Хмельницька область, Україна</i>

Відродження українських традицій та сучасне переосмислення й трактування етнічних мотивів, їх інтеграція у мистецький простір сьогодення – стали життєвою необхідністю під час повномасштабного вторгнення російських окупантів в Україну! Як ніколи митці відчули необхідність ототожнення своєї творчості як у цілому, так й окремих її видів, творів, проєктів з Батьківщиною, етносом, а отже й народним мистецтвом.

Цікавим є те, що загальні тенденції відображаються як у творчості професійних сучасних художників так і у творчості студентів – художників і педагогів. Майже всі арт-проєкти останніх часів прямо або опосередковано стосуються тематики «українського мистецтва» і «українського в мистецтві».

Українське народне декоративне мистецтво – важлива складова частина, всеохоплююче духовно-мистецьке явище національної культури, яке художньо-естетично формує матеріальне, предметно-просторове середовище створене людиною. Це мистецтво виготовлення, прикрашання численних виробів релігійного, побутового, релігійного призначення – для одягу, інтер'єрів житлових, громадських будівель, храмів, придорожніх, надмогильних хрестів і святкових подій, обрядів,